

УДК 159.9

Ольга Грунтковська

Тернопільський національний технічний університет ім. І.Пулюя, Україна

**ВПЛИВ СТИЛЮ БАТЬКІВСЬКОГО ВИХОВАННЯ НА
ФОРМУВАННЯ «Я-КОНЦЕПЦІЇ» ДІТЕЙ МОЛОДШОГО
ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Olha Hruntkovska

Ternopil Ivan Puluji National Technical University, Ukraine

**INFLUENCE OF PARENT EDUCATION STYLE ON
FORMATION "I-CONCEPTS" CHILDREN OF YOUNGER SCHOOL
AGE**

Сім'я вважається найважливішим інститутом виховання. В колі сім'ї дитина проводить більшу кількість часу. За своїм впливом на особистість жодна система виховання не може бути зіставлена з сім'єю за силою та тривалістю впливу, оскільки саме в ній формуються процеси, що спрямовані на розвиток особистості дитини. Ступінь впливу сім'ї на розвиток дитини залежить від багатьох факторів: віку, темпераменту, вподобань, інтересів, менталітету, відносин батьків і дитини та від стилю виховання.

Під стилем виховання ми розуміємо спосіб взаємовідносин у сім'ї, комплекс прийомів та методів впливу на дитину, якими користуються батьки, що характеризується рівнем опіки, піклування, контролю, характером впливу на поведінку дитини, якістю психоемоційних контактів між дітьми та дорослими, заборонами та інше. Існує велика кількість класифікацій стилів сімейного виховання. Традиційною вважається класифікація Д. Баумрінда, що складається з таких типів: авторитарний стиль виховання, ліберальний та демократичний стиль виховання.

У реальності неможливо зустріти сім'ю, яка б застосовувала лише один стиль виховання, найчастіше їхнє поєднання. Стиль батьківського виховання-багатоаспектна категорія, що має мінливу природу та умовний характер, та саме початкове формування Я-концепції дитини відбувається у просторі сім'ї, і розглядатися як результат засвоєння дитиною певних відносин до нього батьків. Ще в роботах Е. Еріксона стержнем концепції розвитку особистості виступає «почуття Я» або ідентичність. Найважливішим засобом виробітку «почуття Я» є батьківська турбота і любов.

В сучасному світі при відкритті нових перспектив розвитку, безмежних можливостях особливості та її здатності вдосконалюватися важливим завданнями є розвиток самосвідомості кожної дитини, розкриття її індивідуальних можливостей та творчих здібностей, допомога у пізнанні себе, самовизначенні та самореалізації, втілення яких неможливе без

виховання позитивної Я-концепції особистості. У психологічній та педагогічній літературі Я-концепція визначається як відносно стійка та динамічна система знань, суджень та уявлень молодших школярів про себе, що поєднується з емоційно-ціннісним ставленням до себе та вольовими зусиллями, і виявляються у відповідних моральних вчинках і поведінці (Р. Бернс, В. Джеймс, І. Кон, О. Жигайло). Поняття та структура феномену Я-концепції розкриті такими вітчизняними та зарубіжними вченими, як Р. Бернс, В. Джеймс, Е. Еріксон, Ч. Кулі, Дж. Мід, К. Роджерс, З. Фройд, К. Абульханова – Славська, М. Боришевський, Р. Каламаж, І. Кон, О. Жигайло, С. Максименко, І. Чеснокова. Я-концепцію в аспекті становлення самосвідомості особистості розглядали Л. Божович, Б. Ананьєв, В. Столін, П. Чамата.

«Я-концепції», як сукупність уявлень про себе, включає усвідомлення своїх фізичних, інтелектуальних, природних властивостей, що формуються в процесі взаємодії з навколишнім середовищем. Молодший шкільний вік один з самих ранніх і відповідальних в плані розвитку і формування «Я-концепції», оскільки для молодшого школяра характерна тенденція до розвитку і розширення сфери «Я». Саме в цьому віці з поява таких новоутворень, як рефлексія та самоконтроль приводять до того, що молодший школяр міняє погляд на навколишній світ, виробляє свої власні погляди, власну думку, уявлення про цінності. На думку Б. Ананьєва, рефлексія виникає мірою розвитку здатності дитини усвідомлювати себе як суб'єкта власних дій. На думку В. Давидова, В. Слободчикова, Г. Цукерман, сенситивним періодом рефлексії є молодший шкільний вік. Також у молодшому шкільному віці розвиваються такі важливі частини та механізми самосвідомості – самооцінка, самоаналіз, самоконтроль, саморегуляція, ідентифікація, які виступають основою для становлення рефлексії (В. Давидов, Д. Ельконін, В. Слободчиков, Г. Цукерман) та, відповідно, і Я-концепції дітей. Рівень когнітивного та рефлексивного розвитку, формування «внутрішнього плану дій» дозволяє дитині будувати свою поведінку, діяльність та будувати стосунки з оточуючими вже на основі власного вибору, а не тільки через зовнішні фактори.

Психолог І. Бех зазначає, що в дітей молодшого шкільного віку помітно підвищується загальна психологічна сприйнятливність до виховних впливів, що допомагає розширенню зони найближчого морального розвитку. Завдяки потребі звертатися до власного внутрішнього світу, підвищується рівень його усвідомлення і дієвість регулюючої функції. Відтак, відповідальні наміри набувають все більшої питомої ваги в поведінці і діяльності школярів. Відповідно, даний період життя дитини є сприятливим для виховання. Саме тому, важливо приділити увагу стилю батьківського виховання позитивного ставлення до себе та Я-концепції молодшого школяра.

Перелік використаної літератури

1. Гуменюк О. Психологія Я-концепції: навчальний посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2004. 310с.
2. Шахова О.Г. Соціальна психологія особистості: навчальний посібник. Харків: «Контраст», 2019. 116с.